

POLITIKA DELOVANJA I POSTUPCI ZA RAD SA DECOM BEZ PRATNJE ODRASLIH KOJA SU ZATRAŽILA AZIL (1997)

IZVRŠNI REZIME

Opšti principi

Osnovni i vodeći princip u svakoj akciji zbrinjavanja i zaštite dece jeste princip „najboljeg interesa deteta“. Delotvornu zaštitu i pomoć deci bez pratnje odraslih treba pružiti na sistematičan, sveobuhvatan i objedinjen način.

Definicija

Dete bez pratnje odraslih je lice koje je mlađe od osamnaest godina života, osim ako se po zakonu koji se odnosi na dete punoletstvo ne stiče ranije, i koje je „odvojeno od oba roditelja i o njemu se ne stara nijedno odraslo lice koje po zakonu ili prema običajima snosi odgovornost za to“.

Pristup teritoriji

Zbog njihove ugroženosti, deci bez pratnje odraslih koja traže azil ne treba da bude uskraćen pristup na teritoriju.

Identifikacija i početno delovanje

Državni organi u ulaznim lukama treba da preduzmu neophodne mere da bi obezbedili da deca bez pratnje odraslih koja traže prijem na teritoriju budu hitno i prioritarno identifikovana kao takva.

Deca bez pratnje odraslih treba da budu registrovana kroz razgovore. Kvalitetna dokumentacija o detetu pomoći će da se osigura da naknadne aktivnosti budu u detetovom „najboljem interesu“.

Čim se utvrdi da je neko dete bez pratnje odraslih, treba imenovati staratelja ili savetnika. Staratelj ili savetnik treba da ima neophodno stručno znanje iz oblasti brige o deci, da bi se obezbedila zaštita interesa deteta i da potrebe deteta budu na odgovarajući način zadovoljene.

Prvi razgovori sa decom bez pratnje odraslih radi prikupljanja biografskih podataka i informacija o socijalnoj istoriji treba da budu obavljani odmah po dolasku, na način primeren uzrastu deteta.

Poželjno je da sve razgovore sa decom bez pratnje odraslih obavljaju profesionalna i kvalifikovana lica posebno obučena za pitanja izbeglica i dece. U meri u kojoj je to moguće, prevodioci takođe treba da budu posebno obučena lica. U svim slučajevima treba nastojati da se ustanove i razmotre stavovi i želje deteta.

Pristup postupku azila

Deca uvek treba da imaju pristup postupku azila, bez obzira na svoju starost.

Privremena briga i zaštita dece koja su zatražila azil

Deca koja su zatražila azil, naročito ako nisu u pratnji odraslih osoba, imaju pravo na posebnu brigu i zaštitu.

Decu koja su zatražila azil ne treba zadržati u pritvoru. To je naročito važno u slučaju dece bez pratnje odraslih.

Utvrđivanje izbegličkog statusa

S obzirom na njihovu ugroženost i posebne potrebe, od ključne je važnosti da se dečijim zahtevima za utvrđivanje izbegličkog statusa da prioritet i da se učini svaki napor da se odluka donese brzo i pravično.

Pošto nije pravno nezavisno, dete tražilac azila treba da zastupa neko odraslo lice koje je upoznato sa činjenicama o detetu i koje može da zaštiti njegove interese.

Razgovore treba da vode posebno kvalifikovani i obučeni službenici.

Žalbe treba da budu obrađene što je moguće ekspeditivnije.

U ispitivanju činjenica iz zahteva koji je podnelo dete bez pratnje odraslih, naročitu pažnju treba obratiti na činjenice kao što su faza detetovog razvoja, njegovo možda ograničeno poznavanje uslova u zemlji porekla i njihovog značaja za pravni koncept izbegličkog statusa, kao i na njegovu posebnu ugroženost.

Identifikacija trajnih rešenja

Ako je dete dobilo azil ili mu je dozvoljeno da ostane u zemlji iz humanitarnih razloga, moguća trajna rešenja jesu ili lokalna integracija ili preseljenje u treću zemlju, obično po osnovu spajanja porodice.

Ako je ustanovljeno da dete ne ispunjava uslove za davanje azila, bilo kao izbeglici ili iz humanitarnih razloga, čim to bude praktično izvodljivo nakon što je negativna odluka o njegovom/njenom zahtevu potvrđena, treba da usledi ocena rešenja koje je u najboljem interesu deteta.

Za utvrđivanje najoptimalnijeg rešenja potrebno je da svi razni aspekti slučaja budu razmotreni i odmereni sa dužnom pažnjom. Jedan od načina da se ostvari ovaj cilj jeste osnivanje multidisciplinarnih komisija, koje će biti nadležne da u svakom pojedinačnom slučaju razmotre koje je rešenje u najboljem interesu deteta, i daju odgovarajuće preporuke.

Sprovođenje trajnih rešenja

Uviđajući posebnu ugroženost dece bez pratnje odraslih, treba uložiti svaki napor da se obezbedi da odluke koje se odnose na njih budu donete i sprovedene bez nepotrebnih odlaganja.

Čim je detetu priznat izbeglički status ili dozvoljen boravak iz humanitarnih razloga, treba organizovati dugoročno smeštanje u zajednicu. Ako se smatra da je repatrijacija najpogodnije trajno rešenje, povratak će biti sproveden samo ukoliko pre povratka odgovarajući staratelj – kao što je roditelj, neki drugi srodnik, drugo odraslo lice koje može da se stara o detetu, državni organ, organ za brigu o deci u zemlji porekla – prihvati da preuzme odgovornost za dete i ako je u stanju da tu odgovornost prihvati i pruži mu odgovarajuću zaštitu i brigu.

Posebni napor moraju da budu uloženi da bi se obezbedilo pružanje odgovarajućeg stručnog savetovanja za dete koje treba da bude vraćeno.

Mogućnost korišćenja stručnih znanja međunarodnih agencija treba da bude ispitana, naročito kada su u pitanju uspostavljanje kontakata i organizovanje programa pomoći za porodicu.

Saradnja i koordinacija

Gore opisani procesi obuhvataju razmenu informacija i povezivanje između agencija i pojedinaca. Tesna saradnja niza državnih organa, specijalizovanih agencija i pojedinaca u pružanju delotvornog kontinuiranog staranja od suštinskog je značaja.

1. UVOD

1.1 Poslednjih godina države su izrazile svoju zabrinutost zbog dece bez pratnje odraslih koja traže azil bilo na njihovim granicama ili u nekom kasnijem trenutku po ulasku u zemlju. Okolnosti u kojima se nalaze ova posebno ugrožena lica jesu različite i često složene. Neka od njih strahuju od progona, kršenja ljudskih prava ili građanskih nemira u svojim zemljama. Druga su poslata, svojom voljom ili na drugi način, da obezbede sebi bolju budućnost u zemljama koje njihovi staratelji smatraju razvijenijim. Kod drugih, motivi i razlozi mogu da budu kombinovani.

1.2 Bez štete po bilo koji od ovih motiva, deca bez pratnje odraslih često su imala mali ili nikakav izbor kad su u pitanju odluke koje su dovele do njihove teške situacije i ugroženosti. Bez obzira na njihov imigracioni status, ona imaju posebne potrebe koje treba da budu zadovoljene.

1.3 Preporuke koje su iznete u daljem tekstu treba da budu primenjene zajedno sa Smernicama UNHCR-a u vezi sa decom izbeglicama.¹ Svrha ovog dokumenta je trostruka: da se jača svest o posebnim potrebama dece bez pratnje odraslih i pravima sadržanim u Konvenciji o pravima deteta; da se istakne značaj celovitog pristupa; i da se podstakne diskusija u svakoj zemlji o tome kako razviti principe i praksu koja će obezbediti da potrebe dece bez pratnje odraslih budu zadovoljene.

1.4 Zemlje koje primaju ovu decu reagovala su na njihove potrebe nizom aktivnosti vladinog i nevladinog sektora.

Ipak, UNHCR smatra da je od najveće važnosti obezbediti da se deci bez pratnje odraslih pruži delotvorna zaštita i pomoć na sistematičan, sveobuhvatan i celovit način.² Za ovo će svakako biti potrebna tesna saradnja niza državnih organa, specijalizovanih agencija i pojedinaca u pružanju delotvornog kontinuiranog staranja i zaštite.

1.5 Iz ovog razloga, UNHCR prihvata opšte osnovne principe brige i zaštite dece koji su sadržani u Konvenciji o pravima deteta, a naročito član 3, stav 1, kojim je predviđeno da:

„U svim aktivnostima koje se tiču dece od primarnog značaja je najbolji interes deteta bez obzira na to da li ih sprovode javne ili privatne institucije za socijalnu zaštitu, sudovi, administrativni organi ili zakonodavna tela.“

2. MEĐUNARODNI STANDARDI

2.1 U postupanju u vezi sa pitanjima koja se odnose na decu bez pratnje odraslih koja su zatražila azil, najviše treba da budu uzeti u obzir sledeći glavni međunarodni standardi:

- Konvencija o statusu izbeglica iz 1951. godine
- Protokol o statusu izbeglica iz 1967. godine
- Konvencija o pravima deteta iz 1989. godine
(za sveobuhvatniji spisak videti Aneks I).

2.2 Pored toga, preporučuje se da se konsultuju i smernice UNHCR-a *Deca izbeglice – Smernice o zaštiti i zbrinjavanju* (1994).

3. DEFINICIJE

Dete bez pratnje odraslih

3.1 Dete bez pratnje odraslih je lice koje je mlađe od osamnaest godina starosti, osim ako se po zakonu koji se odnosi na dete punoletstvo ne stiče ranije, i koje je „odvojeno od oba roditelja i o njemu se ne stara nijedno odraslo lice koje po zakonu ili prema običajima snosi odgovornost za to.“³

Deca u pratnji odraslih koji nisu njihovi roditelji

3.2 U mnogim slučajevima dete je u pratnji odraslog staratelja koji može, ali ne mora da bude, srodnik deteta. Da biste ustanovili da li se neko dete smatra detetom bez pratnje odraslih, pogledajte Aneks II u kome ćete naći praktične smernice.

4. PRISTUP TERITORIJI

4.1 Zbog toga što je posebno ugroženo, detetu bez pratnje odraslih koje traži azil ne treba uskratiti pristup na teritoriju, a zahtev takvog deteta treba uvek da bude razmatran u uobičajenom postupku za utvrđivanje izbegličkog statusa.

4.2 Po dolasku, detetu treba da bude obezbeđen pravni zastupnik. Zahtevi dece bez pratnje odraslih uvek treba da budu razmatrani na način koji je i pravičan i primeren njihovom uzrastu.

5. IDENTIFIKACIJA I POČETNO DELOVANJE

Identifikacija

5.1 Potrebno je ustanoviti posebne postupke za identifikaciju dece bez pratnje odraslih u zemljama u kojima ne postoje od ranije. Glavna svrha ovih postupaka jeste dvostruka: prvo, da se ustanovi da li je dete bez pratnje odraslih ili ne i, drugo, da se utvrdi da li je dete tražilac azila ili nije.

5.2 Identifikacija deteta koje je bez pratnje odraslih treba da bude obavljena odmah po dolasku deteta u neku od

ulaznih luka. Tamo gde postoje lica koja su posebno obučena ili na neki drugi način imaju neophodno iskustvo ili znanja za rad sa decom, ona treba da pomognu u identifikaciji. Moguće je da deca nisu u pratnji svojih roditelja, već drugih srodnika ili drugih porodica. Priroda i implikacije takvih odnosa treba da budu pažljivo procenjene (videti Aneks II).

5.3 Neka deca su možda već neko vreme živela u zemlji pre nego što su vlasti dobile saznanja o tome. Proces koji je opisan u daljem tekstu treba na isti način da se primenjuje i na takvu decu, uzimajući u obzir dodatna iskustva koja su možda stekla živeći u zemlji azila. Treba uložiti napore da se koordinira razmena informacija između raznih organa i pojedinaca (uključujući zdravstvene, obrazovne i organe socijalnog staranja), kako bi se obezbedilo da deca bez pratnje odraslih budu identifikovana i da im pomoć bude pružena što je moguće pre.

5.4 Kada je dete svrstano u kategoriju „dece bez pratnje odraslih“, prema kriterijumima navedenim u Aneksu II, onda sledeće što treba učiniti jeste da se utvrdi da li dete zaista traži azil u toj zemlji. Ako je potvrđeno da je dete tražilac azila, treba uložiti maksimalne napore da se ispitivanje njegovog zahteva obavi što je moguće brže i primerenije uzrastu deteta. Sa druge strane, ako nema razloga da se veruje da dete traži azil ili spajanje porodice, vraćanje deteta u principu treba olakšati. U tom slučaju, treba da budu uzeti u obzir načelo zabrane diskriminacije navedeno u članu 2,⁴ odredba koja se odnosi na „najbolji interes“ u članu 3. Konvencije o pravima deteta, kao i slični mehanizmi zaštite pomenuti u odeljku 10.12.

5.5 Moguća je situacija da se delovi porodica nalaze u različitim zemljama. Ako je jedan od roditelja deteta u nekoj drugoj zemlji azila, treba uložiti maksimalne napore da se dete pridruži tom roditelju u ranoj fazi pre utvrđivanja statusa.

Registracija i dokumentacija

5.6 Deca bez pratnje odraslih treba da budu registrovana kroz razgovore (više detalja možete saznati u stavovima 5.8–5.16). Pored inicijalnog registrovanja osnovnih biografskih podataka, dosije treba da obuhvati i socijalnu istoriju deteta koja treba da bude formirana tokom vremena i koja mora da prati dete kada god se ono prebacuje sa jedne lokacije na drugu ili se menja način njegovog zbrinjavanja. Kvalitetna dokumentacija o detetu, njegova/njena priča i sve relevantne informacije pomoći će da se obezbedi da sve što bude kasnije preduzimano bude u „najboljem interesu“ deteta.

Imenovanje staratelja ili savetnika

5.7 Predlaže se da u svakoj zemlji bude utvrđena/osnovana nezavisna i zvanično akreditovana organizacija, koja će imenovati staratelja ili savetnika čim se identifikuje dete bez pratnje odraslih. Staratelj ili savetnik treba da ima neophodno stručno znanje iz oblasti brige o deci, kako bi se obezbedilo da interesi deteta budu zaštićeni i da pravne, socijalne, medicinske i psihološke potrebe deteta budu na odgovarajući način zadovoljene tokom postupka za utvrđivanje izbegličkog statusa i dok se ne utvrdi i primeni trajno rešenje za dete. U tom cilju, staratelj ili savetnik bi funkcionisao kao veza između deteta i postojećih specijalizovanih agencija/pojedinaca koji bi obezbedili stalnu brigu koja je detetu potrebna.

Razgovori u početnoj fazi

5.8 Razgovori u početnoj fazi sa decom bez pratnje odraslih radi prikupljanja biografskih podataka i informacija o socijalnoj istoriji treba da budu obavljani odmah po dolasku deteta i na način primeren njegovom/njenom uzrastu. Informacije treba da budu periodično ažurirane. To je od ključne važnosti za kasnije delovanje u cilju utvrđivanja statusa deteta i unapređivanja trajnih rešenja.

5.9 Osim opštih biografskih podataka o detetu, poželjno je da se evidentiraju sledeće dodatne informacije:

- (a) podaci o porodici (u zemlji porekla ili negde drugde)
- (b) podaci o licima koja nisu članovi porodice, ali koja su važna za dete
- (c) okolnosti u kojima je dete pronađeno/identifikovano
- (d) informacije o odvajanju deteta od porodice
- (e) informacije o životu deteta pre i posle odvajanja od porodice
- (f) fizičko stanje zdravlja deteta i medicinska istorija
- (g) obrazovanje (formalno i neformalno)
- (h) briga o detetu o ovom trenutku

- (i) detetove želje i planovi za budućnost
- (j) preliminarna procena duhovnog i emocionalnog razvoja i zrelosti deteta
- (k) procena starosti (videti stav 5.11).

5.10 Smernice sadržane u priručniku UNHCR-a *Rad sa decom bez pratnje odraslih: Pristup zasnovan na načelu zajednice*⁵ mogu da budu korišćene kao vodeći dokumenat za aktivnosti prikupljanja podataka. Razgovor sa podnosiocima zahteva za status izbeglice⁶ takođe daje korisne smernice za vođenje razgovora sa decom.

Procena starosti

5.11 Ako je neophodno da se proceni starost deteta, sledeće stvari su od značaja:

- (a) pri procenjivanju treba uzeti u obzir ne samo fizički izgled deteta već i njegovu/njenu psihološku zrelost.
- (b) kada se koriste naučni postupci da bi se odredila starost deteta, treba predvideti dozvoljenu grešku. Takvi metodi treba da budu bezbedni i da poštuju ljudsko dostojanstvo.
- (c) detetu treba ukazati izvesno poverenje ako tačna starosna dob ne može da bude ustanovljena. Kada je to moguće, pravne posledice ili značaj kriterijuma vezanih za starosnu dob treba da budu manji ili im treba dati manju važnost. Nije poželjno da se zna da neki kriterijumi donose preveliku pravnu prednost ili su posebno nepovoljni, jer to može da bude podsticaj za netačno predstavljanje. Princip kojim se treba rukovoditi jeste da li je pojedinac pokazao „nezrelost“ ili ranjivost zbog kojih je možda potrebno delikatnije postupati.

Lica koja vode razgovor

5.12 Poželjno je da sve razgovore sa decom bez pratnje odraslih (uključujući i razgovor za utvrđivanje izbegličkog statusa) obavljaju lica sa profesionalnim kvalifikacijama koja su specijalno obučena i sa odgovarajućim znanjem o psihološkom, emocionalnom i fizičkom razvoju i ponašanju dece. Kad je moguće, takvi stručnjaci treba da potiču iz iste kulturne sredine i govore istim maternjim jezikom kao dete.

Prevodioci

5.13 U meri u kojoj je to moguće, prevodioci treba da budu osposobljeni i obučeni za pitanja izbeglica i dece.

Konsultacije

5.14 Deca treba da budu obaveštavana na način koji je primeren njihovom uzrastu o postupcima, odlukama koje su donete u vezi sa njima i mogućim posledicama njihovog izbegličkog statusa. Ove konsultacije i saveti su posebno važni kada se traži i primenjuje neko trajno rešenje.

5.15 U svim slučajevima treba saznati stavove i želje deteta i razmotriti ih, kao što je utvrđeno u Konvenciji o pravima deteta, u članu 12, stav 1:

„Države članice obezbeđuju detetu koje je sposobno da formira svoje sopstveno mišljenje pravo slobodnog izražavanja tog mišljenja o svim pitanjima koja se tiču deteta, s tim što se mišljenju deteta posvećuje dužna pažnja u skladu sa godinama života i zrelošću deteta.“

Poverljivost

5.16 U pribavljanju, razmeni i čuvanju informacija koje su prikupljene, naročitu brigu treba posvetiti tome da se ne ugrozi dobrobit lica koja su još uvek u zemlji porekla deteta, naročito članova detetove porodice. Mora se voditi računa da informacije koje su tražene i dostavljene za jednu svrhu ne budu na neodgovarajući način korišćene za neku drugu svrhu.

Traženje

5.17 Traženje roditelja ili porodica jeste od suštinske važnosti i treba da počne što je moguće pre. U tom cilju treba zatražiti usluge nacionalnih udruženja Crvenog krsta ili Crvenog polumeseca i Međunarodnog komiteta Crvenog krsta (MKCK) kad god je to potrebno. U slučajevima u kojima postoji pretnja životu ili integritetu deteta ili njegovih

bliskih rođaka, naročito ako su ostali u zemlji porekla, mora se voditi računa da se obezbedi poverljivost u prikupljanju, obradi i dostavljanju informacija o tim licima kako bi se izbeglo ugrožavanje njihove bezbednosti.

Praćenje

5.18 Važno je da se o svakom detetu bez pratnje vodi evidencija (lokacija, način zbrinjavanja deteta, itd.) kako bi bilo obezbeđeno da svakom detetu bude pružena odgovarajuća nega i kako bi se izbegao bilo kakav rizik da dođe do zlostavljanja. Tamo gde je to moguće, UNHCR preporučuje uspostavljanje centralizovanog elektronskog registra koji se može redovno ažurirati sa svakom promenom pravnog i socijalnog statusa deteta.

Statistički podaci

5.19 Treba voditi tačne statističke podatke o deci bez pratnje i periodično ih ažurirati. Ovi podaci treba da budu distribuirani odgovarajućim agencijama i organima u interesu razmene informacija i povezivanja između njih.

6. PRISTUP POSTUPKU AZILA

Deca treba da imaju pravo na pristup postupku azila, bez obzira na svoju starosnu dob.

7. PRIVREMENA BRIGA I ZAŠTITA DECE KOJA SU ZATRAŽILA AZIL

Opšte napomene

7.1 Deca koja su zatražila azil, naročito ako su bez pratnje odraslih, imaju pravo na posebnu brigu i zaštitu.

Briga i smeštaj

7.2 Radi obezbeđivanja kontinuiteta brige i uzimajući u obzir najbolji interes deteta, promene boravišta dece bez pratnje odraslih treba da budu svedene na najmanju moguću meru.

7.3 Braća i sestre treba da ostanu zajedno u skladu sa principom jedinstva porodice.

7.4 Detetu koje ima odrasle srodnike koji su došli zajedno sa detetom ili već žive u zemlji azila treba da bude dozvoljeno da bude sa njima dok čeka utvrđivanje svog statusa. S obzirom na ugroženost deteta i mogućnost zlostavljanja, odgovarajući organi socijalnog staranja treba da vrše redovne procene.

7.5 Bez obzira da li su smešteni u hraniteljskim porodicama ili u specijalnim centrima za prihvatanje, deca koja traže azil treba da budu pod redovnim nadzorom i procenom od strane kvalifikovanih lica, kako bi se obezbedila njihova fizička i psihosocijalna dobrobit.

Pritvor⁷

7.6 Deca koja su zatražila azil ne treba da budu držana u pritvoru. Ovo je naročito važno u slučaju dece bez pratnje odraslih.

7.7 Države koje, nažalost i suprotno prethodno navedenoj preporuci, zadrže decu koja su zatražila azil u pritvoru, treba da u svakom slučaju poštuju član 37. Konvencije o pravima deteta, prema kome se pritvor koristi samo kao poslednja instanca i u primereno najkraćem periodu vremena. Ako se deca koja su zatražila azil drže u pritvoru na aerodromima, u imigracionim prihvatnim centrima ili zatvorima, ona ne smeju da budu držana u uslovima sličnim zatvorskim. Mora da bude uložan maksimalan napor da ona budu puštena iz pritvora i smešteni u neki drugi privremeni smeštaj. Ako se ispostavi da to nije moguće, moraju da budu uređene posebne prostorije za život koje su prilagođene deci i njihovim porodicama. Osnovni pristup u takvom programu treba da bude „briga“, a ne „pritvor“. Objekti ne treba da se nalaze u izolovanim oblastima gde možda nema odgovarajućih kulturnih resursa na nivou zajednice i pristupa pravnim uslugama.

7.8 Za vreme pritvora, deca imaju pravo na obrazovanje koje bi optimalno trebalo da bude organizovano izvan

pritorskih prostorija kako bi se olakšao nastavak njihovog obrazovanja nakon puštanja iz pritvora. Prema Pravilniku UN za maloletna lica lišena slobode E-38, države treba da obezbede posebne programe obrazovanja za decu stranog porekla sa posebnim kulturnim ili etničkim potrebama.

Zdravstvena zaštita

7.9 U Konvenciji o pravima deteta predviđeno je pravo deteta da uživa najviši dostignuti standard zdravstvene zaštite i koristi objekte za lečenje bolesti i zdravstvenu rehabilitaciju.⁸ Deca koja su zatražila azil treba da imaju isti pristup zdravstvenoj zaštiti kao deca koja su državljanini. U zemljama koje su ta deca napustila, možda nije bilo osnovne preventivne zdravstvene zaštite kao što su vakcinacija i obrazovanje o zdravlju, higijeni i ishrani; ovi nedostaci moraju da budu ispravljani na jedan delikatan i delotvoran način u zemlji azila.

7.10 Deca bez pratnje odraslih su, po pravilu, prošla kroz iskustvo odvajanja od članova porodice, a u različitoj meri su doživela i gubitak, traumu, uništavanje i nasilje. Široko rasprostranjeno nasilje i stres u zemlji pogođenoj ratom mogu da stvore duboko uvreženo osećanje bespomoćnosti i uzdrmajaju poverenje deteta u druge ljude. U izveštajima se neprestano govori o postojanju dubokih trauma kod mnoge dece, što iziskuje posebnu delikatnost i pažnju u njihovoj nezi i rehabilitaciji.

7.11 Konvencijom o pravima deteta predviđena je dužnost država da omoguće rehabilitaciju deci koja su bila žrtve bilo kog oblika zlostavljanja, zanemarivanja, eksploatacije, mučenja, surovog, nečovečnog i ponižavajućeg postupanja ili oružanih sukoba.⁹ Da bi se takav oporavak i rehabilitacija omogućili, treba razviti vidove zdravstvene zaštite duševnog zdravlja koji će biti odgovarajući sa kulturnog aspekta i obezbediti kvalifikovane službe za psiho-socijalno savetovanje.

Obrazovanje

7.12 Svako dete, bez obzira na status, treba da ima potpun pristup obrazovanju u zemlji azila.¹⁰ Dete treba da bude prijavljeno odgovarajućim školskim vlastima što je moguće pre.

7.13 Sva deca koja su zatražila azil treba da imaju pravo na očuvanje svog kulturnog identiteta i vrednosti, uključujući i očuvanje i dalji razvoj svog maternjeg jezika.

7.14 Svim maloletnim licima treba da bude dozvoljeno da se upišu u škole za stručnu/profesionalnu obuku ili obrazovanje, što bi poboljšalo njihove izgleda za budućnost, naročito kada se vraćaju u svoju zemlju porekla.

8. UTVRĐIVANJE IZBEGLIČKOG STATUSA ZA DECU BEZ PRATNJE ODRASLIH¹¹

Postupak

8.1 S obzirom na njihovu ugroženost i posebne potrebe, od suštinske važnosti je da se zahtevima za utvrđivanje izbegličkog statusa koje su podnela deca da prioritet i da se ulože maksimalni naponi da odluka bude doneta brzo i pravično. Sve žalbe treba da budu razmatrane pravično i što je moguće brže.

8.2 Minimalne proceduralne garancije treba da obuhvataju: utvrđivanje koje će izvršiti nadležni organ, potpuno kvalifikovan za pitanja azila i izbeglica; kada to dozvoljavaju starost i zrelost deteta, mogućnost ličnog razgovora sa kvalifikovanim službenikom pre donošenja konačne odluke; i mogućnost da se uloži žalba kojom će se tražiti zvanično preispitivanje odluke.

8.3. Pošto nije pravno nezavisno, dete tražioca azila treba da zastupa neko odraslo lice koje je upoznato sa informacijama o detetu i koje bi ostvarivalo njegov/njen interes. Takođe mu treba omogućiti pristup kvalifikovanom pravnom zastupniku. Ovaj princip treba da se primenjuje na svu decu, uključujući i onu starosti između šesnaest i osamnaest godina, čak i onda kada se zahtev za utvrđivanje izbegličkog statusa obrađuje u normalnom postupku za odrasle.

8.4 Razgovore treba da obavljaju posebno kvalifikovani i obučeni predstavnici organa nadležnog za utvrđivanje izbegličkog statusa koji će uzeti u obzir posebnu situaciju dece bez pratnje odraslih, kako bi obavili procenu izbegličkog statusa.

8.5 Tražilac azila ili njegov/njen pravni zastupnik treba da imaju mogućnost da zatraže preispitivanje odluke. Treba da budu utvrđeni odgovarajući rokovi u kojima će dete moći da uloži žalbu na negativnu odluku. Treba uložiti maksimalne napore da se odluka donese na efikasan način kako deca ne bi bila dugo u neizvesnosti u pogledu svoga

statusa i budućnosti. Sve žalbe treba da budu rešavane pravično i što je moguće brže. Da bi se to postiglo, možda će biti potrebno da se žalbama koje su uložila deca da prioritet u odnosu na druge nerešene žalbe.

Kriterijumi

8.6 Mada se ista definicija izbeglice odnosi na sve pojedince bez obzira na njihovu životnu dob, u ispitivanju činjenica navedenih u zahtevu deteta bez pratnje odraslih posebnu pažnju treba obratiti na okolnosti, kao što su detetova faza razvoja, njegovo/njeno možda ograničeno poznavanje uslova u zemlji porekla i njihovog značaja za pravni koncept izbegličkog statusa, kao i na njegovu/njenu posebnu ugroženost. Deca mogu da pokazuju svoje strahove na načine koji su drugačiji nego kod odraslih. Stoga, u ispitivanju njihovih zahteva, možda će biti potrebno da se veća pažnja pokloni određenim objektivnim faktorima i da se utvrdi, na osnovu tih faktora, da li se može pretpostaviti da dete ima osnovan strah od progona.

8.7 Treba imati na umu i to da se prema Konvenciji o pravima deteta deci priznaju određena posebna ljudska prava i da način na koji ta prava mogu da budu narušena, kao i priroda kršenja prava, mogu da budu drugačiji od kršenja koja mogu da se dogode u slučaju odraslih lica. Određene mere i praksa koje predstavljaju grubo kršenje posebnih prava deteta mogu, pod određenim okolnostima, da dovedu do situacija koje spadaju u delokrug izbegličke Konvencije. Primeri takvih mera i prakse jesu regrutovanje dece u redovnu vojsku ili neregularne vojne jedinice, izlaganje dece prinudnom radu, trgovina decom radi prostitucije i seksualne eksploatacije i običaj sakaćenja ženskih polnih organa.

8.8 Takođe je važno uzeti u obzir i okolnosti u kojima se nalaze članovi porodice, pošto to može da bude od ključne važnosti za zahtev deteta da mu se odobri izbeglički status. Načela poverljivosti u tom smislu ne treba da budu ugrožena. Mada dete može lično da oseća strah ili da je lično doživelo progona, mnogo češće on/ona može da se plaši ili da na njega/nju utiču druge mere diskriminacije ili progona koje pogađaju celu porodicu.

8.9 Često se događa da deca ne napuštaju svoju zemlju porekla na sopstvenu inicijativu. Njih obično šalju njihovi roditelji ili glavni staratelji. „Ako postoji razlog da se veruje da roditelji žele da njihovo dete bude izvan zemlje porekla zbog njihovog sopstvenog osnovanog straha od progona, može se pretpostaviti da i dete ima takav strah.“¹² Ako nije moguće utvrditi volju roditelja ili ako postoji sumnja u takvu volju, onda će morati da bude doneta odluka u vezi sa osnovanošću detetovog straha na osnovu svih poznatih okolnosti.

8.10 Konačna odluka treba da bude zasnovana na ispitivanju jedinstvenog spleta činilaca u svakom pojedinačnom slučaju, onako kako ih je predstavilo svako dete, uključujući i detetovo lično, porodično i kulturno poreklo. Stoga je važno da osobe koje učestvuju u postupcima za utvrđivanje izbegličkog statusa poznaju istorijat, kulturu i poreklo deteta.

9. IDENTIFIKACIJA TRAJNOG REŠENJA

Deca za koju je ustanovljeno da ispunjavaju uslove za azil

9.1 Ako je detetu odobren azil ili mu je dozvoljeno da ostane iz humanitarnih razloga, moguća trajna rešenja su ili lokalna integracija ili preseljenje u treću zemlju, obično zbog spajanja porodice (videti takođe relevantne stavove u odeljku 10.)

Deca za koju je ustanovljeno da ne ispunjavaju uslove za azil

9.2 Ako je utvrđeno da dete ne ispunjava uslove za azil, bilo kao izbeglica ili iz humanitarnih razloga, čim to praktično bude moguće posle potvrde negativnog rezultata po njegovom/njenom zahtevu, treba da usledi ocena rešenja koje je u najboljem interesu deteta.

9.3 Da bi se izvršile odgovarajuće pripreme za povratak, traženje porodice i procena porodične situacije mogu da budu od posebne važnosti. Za delotvorne ocene će možda biti potrebno da se ocena porodične situacije ili traženje porodice sprovedu u zemlji porekla. To povlači traženje detetove porodice i rasvetljavanje porodične situacije tako što će se, na primer, dati ocena sposobnosti detetove porodice u zemlji porekla da primi dete i da mu pruži odgovarajuću negu. To konačno može da povlači i odmeravanje potrebe za materijalnom pomoći dotičnoj porodici. Informacije koje su prikupljene tokom traženja i ocene porodične situacije često mogu da pruže čvrstu osnovu za odluku

u najboljem interesu deteta o njegovoj/njenoj budućnosti. Takve informacije mogu da se prikupe kroz postojeće nevladine organizacije, koje su možda već prisutne u zemlji porekla i osposobljene za obavljanje takvih aktivnosti.

9.4 Najbolji interes deteta bez pratnje odraslih zahteva da dete ne bude vraćeno osim ako, pre povratka, odgovarajući staratelj kao što je roditelj, neki drugi srodnik, drugi odrasli staratelj, državni organ, organ za brigu o deci u zemlji porekla, koji može da preuzme odgovornost za dete i obezbedi mu odgovarajuću zaštitu i brigu – ne pristane da to učini.

9.5 Treba uložiti posebne napore da se obezbedi pružanje odgovarajućih savetodavnih usluga za dete koje treba da bude vraćeno. To je naročito važno u slučaju da se dete nerado vraća, kao i u slučaju pritiska od strane porodice da se ne vrati. Ako je moguće, dete treba da bude ohrabreno da komunicira sa članovima svoje porodice pre povratka.

9.6 Mogla bi da se ispita mogućnost korišćenja stručnog znanja međunarodnih agencija, naročito za iniciranje/održavanje kontakata kako sa porodicom deteta tako i sa državnim organima u zemlji porekla i za pokretanje programa pomoći za porodicu, kada se oceni da je to neophodno i celishodno.

9.7 Uviđa se da će biti potrebno, da se u obzir uzmu mnoge različite perspektive pri utvrđivanju najcelishodnijeg rešenja za dete koje nije ispunilo uslove za odobravanje azila. Takav multidisciplinarni pristup može, na primer, da se obezbedi osnivanjem panela koji će biti nadležni za razmatranje koje bi rešenje u svakom pojedinačnom slučaju bilo u najboljem interesu deteta i za davanje odgovarajućih preporuka. Sastav takvih panela mogao bi da bude širok, uključujući, na primer, predstavnike nadležnih državnih ministarstava ili organa, predstavnike socijalnih službi za brigu o deci (naročito onog ili onih kojima je dete bilo povereno na brigu i staranje) i predstavnika organizacija ili udruženja koja okupljaju lica istog nacionalnog porekla kao i dete.

Kriterijumi

9.8 U identifikaciji rešenja, sve okolnosti treba da budu uzete u obzir. Kao rukovodeći koncept, načela spajanja porodice i najboljeg interesa deteta jesu obično kompatibilni. Tako će spajanje sa roditeljima u principu biti u najboljem interesu deteta. Međutim, tamo gde načela najboljeg interesa i spajanja porodice nisu kompatibilni, najbolji interes deteta treba da odnese prevagu. Mogu da postoje okolnosti koje dovode u pitanje celishodnost spajanja deteta sa njegovim/njenim roditeljima ili drugim glavnim starateljem. Primeri bi bili slučajevi gde postoje potkrepljeni navodi o seksualnom zlostavljanju ili slični ozbiljni razlozi.

10. SPROVOĐENJE TRAJNOG REŠENJA

Opšte napomene

10.1 Uviđajući činjenicu da su deca bez pratnje odraslih posebno ugrožena, treba uložiti svaki napor da se obezbedi da odluke koje se odnose na njih budu donete i sprovedene bez nepotrebnih odlaganja.

Lokalna integracija

10.2 Čim je detetu priznat izbeglički status ili mu je odobren boravak iz humanitarnih razloga, treba da bude organizovano dugoročno smeštanje u zajednicu. Državni organi, škole, organizacije, institucije za brigu o deci i pojedinci uključeni u zbrinjavanje izbegličke dece bez pratnje odraslih u okviru zajednice – treba da koordiniraju svoje napore kako bi broj različitih službenih subjekata sa kojima je dete u kontaktu bio sveden na najmanji mogući.

10.3 Da bi se olakšala integracija deteta u zemlju domaćina, treba obezbediti osmišljeni program orijentacije kroz koji se detetu daje iscrpno objašnjenje njegovog/njenog pravnog statusa i kratak uvod u kulturu zemlje domaćina. Informacije treba da budu prilagođene uzrastu deteta.

10.4 Mada smeštanje deteta zavisi od standarda i prakse sistema socijalnog staranja u svakoj zemlji azila, odluka uvek treba da bude u najboljem interesu deteta i „bez diskriminacije bilo koje vrste“ (član 2. Konvencije o pravima deteta). Treba izvršiti pažljivu pojedinačnu procenu, uzimajući u obzir faktore kao što su detetov uzrast, pol, emocionalno stanje, porodična situacija, kontinuitet/diskontinuitet brige, mogućnosti za spajanje porodice, razlozi za napuštanje zemlje, obrazovanje, itd. Smernice UNHCR-a *Rad sa decom bez pratnje odraslih: Pristup zasnovan na načelu zajednice* mogle bi da budu važno sredstvo za dobijanje informacija u cilju dokumentovanja socijalne istorije

deteta. Važno je da socijalni radnici/zaposleni u prihvatnim centrima koji su angažovani na ovim pitanjima imaju vremena da ocene uslove u kojima se dete nalazi i upitaju ga kakva su njegova očekivanja u smislu zbrinjavanja pre nego što donesu definitivnu odluku.

Traženje/spajanje porodice

10.5 Spajanje porodice je prvi prioritet i izuzetno je važno da se deci bez pratnje odraslih pomogne da lociraju članove svoje porodice i komuniciraju sa njima. Savet se može potražiti od Centralne agencije za traženje lica MKCK-a ili, ako je potrebno, od službi za nalaženje lica pri drugim međunarodnim institucijama. Možda će biti potrebna pomoć nacionalnih udruženja Crvenog krsta i Crvenog polumeseca za obnavljanje ovih veza. Treba sve pokušati da bi se dete spojilo sa svojom porodicom ili drugim licem sa kojim je dete blisko, u slučajevima kada bi takvim spajanjem bio ostvaren najbolji interes deteta. Kada dođe do spajanja porodica, moguće je da je porodica bila razdvojena u dugom vremenskom periodu pre toga. Stoga im se mora dati vremena i pružiti podrška da ponovo uspostave porodične odnose (videti takođe stav 9.4).

Briga, smeštaj i dugoročno zbrinjavanje

10.6 Deci koja su od svog dolaska živela sa rođacima/odraslim prijateljima, treba dozvoliti da nastave da žive sa njima ako su organi socijalnog staranja ili neki drugi nadležni organi procenili da su potrebe deteta zadovoljene na odgovarajući način. U zavisnosti od detetovog uzrasta, nivoa razvoja i mogućnosti za spajanje porodice u budućnosti, preporučuju se sledeće varijante dugoročnog zbrinjavanja:

10.7 U većini kultura deca mlađa od petnaest godina života još uvek prvenstveno zavise od porodice koja usmerava njihov dalji razvoj i napredak. Kada postoji verovatnoća da će ona biti odvojena od svojih roditelja na duži vremenski period, treba im pružiti mogućnost da budu u stabilnom porodičnom okruženju. Kad god je moguće, najpoželjnije je da dete bude smešteno u porodicu koja potiče iz njegove/njene sopstvene kulture. Kada se dete smešta u hraniteljsku porodicu ili kod rođaka, treba da bude uspostavljen kontakt sa organima socijalnog staranja. Često je potrebna profesionalna podrška, naročito u početnoj fazi.

10.8 Kada smeštaj u hraniteljsku porodicu nije moguć, treba razmotriti domove za smeštaj malih grupa dece, koji su integrisani u zajednicu u kojoj se nalaze i koji zapošljavaju odrasle koji su kulturno senzitivni. Adolescenti mogu da imaju teškoće sa prihvatanjem drugih odraslih kao roditeljskih figura. Za njih domovi za male grupe dece mogu da budu alternativa roditeljskom domu, mada se važnost prisustva odraslih koji bi ih usmeravali u svakodnevnom životu nikad ne može dovoljno naglasiti. Cilj grupnog smeštaja u domu ne treba da bude imitiranje porodice, već pružanje pomoći adolescentima da postanu sve nezavisniji i samostalniji.

10.9 Mladi ljudi koji su otišli iz okruženja „brige“ treba da imaju pristup „daljoj brizi“. Njima treba dodeliti osobu za kontakt i omogućiti pristup informacijama i savetima u vezi sa pitanjima kao što su socijalna prava, stanovanje, obrazovanje, itd. Takve usluge treba da budu na raspolaganju mladim ljudima sve dok se to smatra potrebnim.

10.10 Sva dečija prava, to jest, pravna, medicinska, obrazovna i druga, koja su pomenuta u Privremenoj nezi (odeljak 7), treba da budu objedinjena u okviru dugoročnog socijalnog staranja. Izbegličkoj deci treba da budu obezbeđena sva prava predviđena Konvencijom o pravima deteta.

Preseljenje u treću zemlju

10.11 Kada se smatra da je preseljenje u treću zemlju u najboljem interesu deteta, obično iz razloga spajanja porodice, potrebna je brza primena.

Repatrijacija

10.12 Ako se smatra da je repatrijacija najcelishodnije trajno rešenje, do povratka neće doći ako svi uslovi navedeni u gornjem stavu 9.4 nisu ispunjeni i ako nisu izvršene odgovarajuće pripreme.

10.13 Treba uložiti posebne napore da bi se obezbedilo pružanje odgovarajućeg savetovanja za dete koje treba da bude vraćeno. Ovo je naročito važno u slučaju da se dete nerado vraća, kao i u slučaju pritiska od strane porodice da se dete ne vrati. Ako je moguće, dete treba ohrabriti da komunicira sa članovima svoje porodice pre povratka.

10.14 Mogućnost korišćenja stručnih znanja međunarodnih agencija mogla bi da bude ispitana, naročito u pogledu iniciranja/održavanja kontakata kako sa porodicom deteta tako i sa državnim organima zemlje porekla, i u pogledu

pružanja programa pomoći za porodicu, kada se oceni da je to potrebno i celishodno.

11. OBUKA ZAPOSLENIH

Poželjno je da agencije koje rade sa decom bez pratnje odraslih uspostave posebnu praksu angažovanja i programe obuke osoblja, kako bi obezbedile da lica koja će preuzeti odgovornost za brigu o deci shvataju njihove potrebe i poseduju neophodna znanja da im pomognu na najdelotvorniji način.

12. SARADNJA I KOORDINACIJA

Gore opisani proces će uključivati razmenu informacija i povezivanje između agencija i pojedinaca iz različitih disciplina, često sa različitim mandatima i programima rada. Tesna saradnja niza državnih organa, specijalizovanih agencija i pojedinaca u pružanju delotvorne kontinuirane brige jeste od ključne važnosti.

Aneks I

SPISAK DOKUMENATA O MEĐUNARODNIM I REGIONALNIM STANDARDIMA

- Konvencija o statusu izbeglica, 1951. godine.
 - Protokol o statusu izbeglica, 1967. godine.
 - Opšta deklaracija o ljudskim pravima, 1948. godine.
 - Konvencija o statusu lica bez državljanstva, 1954. godine.
 - Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima i Fakultativni protokol uz ovaj pakt, 1966. godine.
 - Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, 1966. godine.
 - Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda i protokoli, 1950. godine.
 - Haška konvencija o zaštiti maloletnih lica, 1961. godine.
 - Konvencija o građanskim aspektima otmice dece, 1980. godine.
 - Konvencija o pravima deteta, 1989. godine.
 - Haška konvencija o zaštiti dece i saradnji u vezi sa usvajanjem dece iz drugih zemalja, 1993. godine.
 - Pravila Ujedinjenih nacija o zaštiti maloletnih lica lišenih slobode, 1990. godine.
 - Zaključci Izvršnog komiteta UNHCR-a br. 47 i 59.
 - Rezolucija EU o minimumu zaštitnih mehanizama u postupku azila, 1995. godine.
- Druge smernice:
- *Priručnik o postupcima i kriterijumima za utvrđivanje izbegličkog statusa, UNHCR, 1992. godine.*
 - Politika UNHCR-a u vezi sa decom izbeglicama, 1993. godine.¹³
 - *Deca izbeglice – Smernice o zaštiti i zbrinjavanju, UNHCR, 1992. godine.*

Aneks II

DECA U PRATNJI ODRASLIH KOJI NISU NJIHOVI RODITELJI

Glavni staratelji

1. U mnogim slučajevima dete će biti u pratnji odraslog staratelja koji može, ali ne mora biti u srodstvu sa detetom. Da bi se ustanovilo da li se može smatrati da je dete bez pratnje odraslih, sledeće konkretne smernice mogu da budu od pomoći u utvrđivanju i merenju kvaliteta odnosa između deteta i mogućeg glavnog staratelja, mada time nije iscrpljen spisak smernica.
2. Kada dete nije sa svojim roditeljima u prvoj zemlji azila, onda će ono *prima facie* biti dete bez pratnje odraslih.
3. Spajanje zahteva koje je podnelo dete sa zahtevom za priznavanje izbegličkog statusa odraslog glavnog staratelja za potrebe utvrđivanja izbegličkog statusa, treba da bude izvršeno tek nakon pažljivog ocenjivanja svih poznatih činjenica. U razmatranju takvog zahteva treba biti oprezan. Posledice pogrešne procene ili netačno utvrđene činjenice da je dete u pratnji odraslog glavnog staratelja, za potrebe utvrđivanja izbegličkog statusa prema načelu jedinstva porodice – jesu ozbiljne:
 - (a) Time organ može da bude lišen mogućnosti da pravilno ispita zbivanja u vezi sa detetom u predstavljanju zahteva za priznavanje izbegličkog statusa na način primeren uzrastu deteta;
 - (b) To može da spreči organ da uoči posebnu ugroženost i potrebe deteta i da izvrši procenu trajnog rešenja za dete u njegovom najboljem interesu, kada se završi postupak utvrđivanja izbegličkog statusa.
4. Ako lice koje vodi razgovor sumnja u istinitost navoda koji su izneti ili u prirodu odnosa između staratelja i deteta, onda na dete treba da bude primenjen postupak koji se primenjuje na dete bez pratnje odraslih.
5. Kada je dete u pratnji odraslog staratelja, moraju da budu procenjeni kvalitet i trajanje odnosa između deteta i staratelja da bi se odlučilo da li će se odbaciti pretpostavka o „statusu bez pratnje odraslih“. Ako se, nakon što je izvršena procena prirode odnosa između deteta i staratelja, zaključi da dete nije bez pratnje odraslih, onda detetov slučaj može da bude obrađivan, u vezi sa pitanjem izbegličkog statusa, u redovnom postupku utvrđivanja statusa zajedno sa odraslim starateljem prema načelu jedinstva porodice (videti stav 10).
6. Osnovne roditeljske dužnosti prirodnog roditelja jesu podizanje i razvoj deteta da bi se zadovoljile njegove/njene osnovne potrebe (fizički, psihološki i duhovni zahtevi) u skladu sa pravima deteta prema Konvenciji o pravima deteta. Iz kulturnih, socijalnih ili drugih razloga, možda dete nisu podizali njegovi/njeni prirodni roditelji. Ako je dete u prvoj zemlji azila sa odraslim licem koje nije njegov/njen prirodni roditelj, ali koje je ipak preuzelo na sebe dužnosti glavnog staratelja u odnosu na dete, onda taj aranžman treba da bude poštovan čak i ako nije pravno formalizovan. U tom pogledu treba konstatovati da se izrazi „usvajanje“ i „hraniteljstvo“ ponekad koriste na neformalan način prema običajima u određenim kulturama, i ne treba ih mešati sa pravnom upotrebom tih izraza u industrijalizovanim zemljama. S druge strane, treba se pobrinuti da se obezbedi da situacija kako ju je opisao staratelj zaista odražava istinski odnos i da ne predstavlja mogućnost za zloupotrebu.
7. S obzirom da su osnovne dužnosti u staranju o deci u pogledu njihovog podizanja i razvoja obično na prirodnim roditeljima, nadležni organ treba da se uveri da su prirodni roditelji deteta poverili dužnost staranja o detetu odraslom glavnom staratelju koji je u pratnji deteta. Ovaj odrasli glavni staratelj treba u potpunosti da bude svestan šta znači preuzimanje odgovornosti za još jedno dete na duži rok.
8. Nadležni organ takođe treba da se uveri da glavni staratelj poseduje zrelost, opredeljenje i stručno znanje da na odgovarajući način preuzme ove dužnosti (tj. preuzimanje odgovornosti mora da bude trajno a ne samo prelazno rešenje, i nastaviće se bez obzira na to kakav će biti ishod postupka za utvrđivanje izbegličkog statusa). Kada zadovoljavanje osnovnih potreba porodice postane svakodnevna borba, dete ne treba da bude izloženo riziku da bude odbačeno, napušteno ili eksploatisano od strane svog odraslog staratelja.
9. Kada je dete bilo pod paskom nekoliko *de facto* staratelja tokom znatnog perioda njegovog/njenog vaspitavanja u zemlji porekla, onda treba utvrditi ko je bio glavni staratelj. U slučajevima u kojima su prirodni roditelji uključeni u ovu strukturu domaćinstva, možda nije celishodno da dete bude sa bilo kojim drugim starateljem, osim ako ne postoje jasni dokazi da su prirodni roditelji poverili na duže vreme brigu o detetu nekom drugom srodniku iz razloga koji nisu vezani za odlazak iz zemlje porekla.
10. Ako glavnom staratelju nije priznat izbeglički status, „ništa ne sprečava bilo koje od njegovih izdržanih lica, ako može da se pozove na razloge koji se odnose na njega/nju lično, da podnesu zahtev da budu priznati kao izbeglice u skladu sa Konvencijom iz 1951. godine ili Protokolom iz 1967. godine o statusu izbeglica. Načelo jedinstva porodice deluje u korist izdržanih lica, a ne protiv njih.“¹⁴ Stoga treba ocenjivati suštinu okolnosti u kojima se dete nalazi za utvrđivanje statusa čak i ako dete čini deo porodične celine.

Odrasla braća i sestre

1. Dete koje je u pratnji odraslog brata ili sestre treba da bude procesuirano zajedno sa svojim bratom ili sestrom u postupku za utvrđivanje izbegličkog statusa pod pretpostavkom:

(a) da imaju zajedničku istoriju i;

(b) da je odrasli brat ili sestra svestan zahteva deteta za izbeglički status i u stanju je da ga izrazi.

2. Ako dokazi ukazuju na to da pretpostavka o sličnom poreklu nije valjana ili da odrasli brat ili sestra ne mogu da izraze zahtev deteta za izbeglički status u njegovoj/njeno ime, onda dete treba da bude tretirano kao dete bez pratnje odraslih za potrebe postupka utvrđivanja njegovog/njenog izbegličkog statusa. Posle tog postupka treba da usledi ocena trajnog rešenja u „najboljem interesu“ deteta.

3. Opcija preispitivanja kako bi se ocenilo trajno rešenje u najboljem interesu svakog deteta treba da ostane otvorena, čak i ako su njihovi slučajevi zajedno obrađivani prilikom utvrđivanja izbegličkog statusa. To treba da bude jedan tekući, a ne statičan proces, koji odražava evolutivnu prirodu pravnih ili ličnih okolnosti deteta. Ako postoji zajedničko poreklo i ako to dovede do odluke da su dete i odrasli brat ili sestra izbeglice, onda će trajno rešenje za sve biti ili lokalna integracija ili preseljenje u treću zemlju.

UNHCR

Ženeva,

februar 1997. godine

1 *Deca izbeglice – Smernice o zaštiti i zbrinjavanju*, UNHCR, 1994.

2 Članom 22(1) Konvencije o pravima deteta utvrđeno je da: „Države članice preduzimaju odgovarajuće mere kako bi detetu koje traži status izbeglice ili koje se smatra izbeglicom, u skladu sa odgovarajućim međunarodnim nacionalnim zakonom i procedurama, bez obzira na to da li je dete u pratnji svojih roditelja ili nekog drugog lica ili ne, omogućile da dobije odgovarajuću zaštitu i humanitarnu pomoć u ostvarivanju prava sadržanih u ovoj konvenciji i u drugim međunarodnim instrumentima o pravima čoveka ili o humanitarnim pitanjima čije su članice pomenute države.“

3 *Deca izbeglice – Smernice o zaštiti i zbrinjavanju*, op.cit., str. 121

4 „Države članice ove konvencije poštuju i obezbeđuju prava sadržana u Konvenciji svakom detetu pod njihovom jurisdikcijom, bez ikakve diskriminacije i bez obzira na rasu, boju kože, pol, jezik, veroispovest, političko ili drugo ubeđenje, nacionalno, etničko ili socijalno poreklo, imovno stanje, invalidnost, rođenje ili neko drugo lično svojstvo deteta ili njegovog roditelja ili zakonitog staratelja.“ Član 2, stav 1.

5 UNHCR (Servisi na nivou zajednice), Ženeva, maj 1996. godine.

6 Modul za obuku UNHCR-a RLD 4, 1995, poglavlje 5.

7 Molimo vas da pogledate i *Pritvaranje tražilaca azila u Evropi*, Evropska serija UNHCR-a, tom 1, br. 4, oktobar 1995. godine

8 Član 24. Konvencije o pravima deteta.

9 Član 39. Konvencije o pravima deteta.

10 Član 28. Konvencije o pravima deteta.

11 Pogledati i stavove 213–219 *Priručnika o postupcima i kriterijumima za utvrđivanje izbegličkog statusa*, UNHCR, 1992. godine.

12 *Priručnik o postupcima i kriterijumima za utvrđivanje izbegličkog statusa*, UNHCR, 1992. godina, stav 218.

13 Predstavljena Izvršnom komitetu UNHCR-a u oktobru 1993. godine kao dokument EC/SCP/82.

14 *Priručnik o postupcima i kriterijumima za utvrđivanje izbegličkog statusa*, UNHCR, 1992. godina, stav 185.